

ג. כאמור, לרב אסי השעבוד חל משעת ההלואה אלא אם כן כתובה בשטר הקנאת נכסים מהיום. ולאביי, בכל שטר עדין בחתומיו מזכים לו למלוה את השעבוד. ובלבד שלבסוף מסר לו את השטר. אבל אם לא נמסר — לא חל שעבוד לדברי הכל.

א. בשטרי הקנאה, לדברי רש"י (בד"ה הניחא. וכ"כ הרשב"א בדעתו) הרמב"ן הרשב"א הריטב"א הר"ן והרא"ש (בשו"ת סו, ג, פה, י), אין צריך שיגיע השטר לידו כדי לזכות בשעבוד. וכן הביא הרמב"ן ממצאת גאונים ומר"י בן מגאש (ב"ב קלה). וכן הכריע הרשב"ן (מובא בשו"ת רשב"ש בסי' קיד וסוסי תפא. וע' תשב"ץ ח"ג סוסי"א).

ואין כן דעת רבנו חננאל, הרי"ף (בתשובה, מובא ברמב"ן) והרמב"ם (זכיה ומתנה ט, כד. ער"ן ורשב"ש שם), שלא נשתעבד עד שיגיע שטר לידו.

ב. אם החייב מוסר את השטר ל'מלוה' אבל אינו מודה שהיתה הלואה — מדברי הרמב"ן והר"ן מבואר שגם בזה קנה ה'מלוה' שעבוד מזמן השטר לאביי, ויכול לגבות מן הלקוחות. ולדברי רב אסי קונה משעת מסירת השטר, אפילו ללא הלואה. כן כתב הר"ן — דלא כלשון רש"י.

ג. יש אומרים שבדבר שנמצא ביד הזוכה בשעת החתימה, זכה באותה שעה לאביי אפילו לא בא השטר לידו לעולם (ערא"ש סי' מט).

ד. דין 'עדין בחתומיו זכין לו' בשטרי מכר ומתנה — ע' להלן יט.

בשובר — לאביי, מזמן החתימות חל תוקפו. ורבא חולק (עפ"י גמרא להלן כ.). ודוקא כשהוא כעין שטר מקנה, שכתוב בו 'כל חוב פלוני מחול לך בשטר זה' אבל בשוברים שלנו שהוא מוחל או מודה לו, ואין השטר אלא לראיה בעלמא — לדברי הכל משעה שמחל והודה נפטר הלה, ולא ממסירת השובר (ריטב"א שם).

דפים יג — יד

לד. א. שטר חוב שאין כתוב בו אחריות נכסים — מה דינו?

ב. שטר מכר ללא אחריות — מה דינו?

ג. סופר הכותב שטר מכר, האם יכול לכתוב מדעת עצמו שעבוד נכסים של המוכר למכירה זו, וכן מתן זכות גביה ללוקח מעידית אם יטרפה ממנו, או שמא צריך להימלך תחילה במתחייב?

א. אמר שמואל: אומר היה רבי מאיר, שטר חוב שאין בו אחריות נכסים — אין גובה בו לא ממשועבדים ולא מבני חורין. ולחכמים גובה. וכן אמר רבי אלעזר.

רש"י כתב שלדברי רבי אלעזר לפי חכמים גובה בו מבני חורין. וכן הסכים הר"ן. וכן כתב הרא"ש (בתשובה סח, כג). ואילו התוס' כתבו להוכיח שאפילו ממשועבדים גובה. וכן דעת רמב"ן רשב"א וריטב"א.

רבי יוחנן אמר, וכן שנו בברייתא (וכן מפרשים רב אסי ואביי): לרבי מאיר גובה בו מבני חורין ולא ממשועבדים, ולחכמים — גובה אף ממשועבדים, שסוברים 'אחריות' — טעות סופר, וכאילו היתה כתובה בו.

אף על פי שהמלוה והלוה לא הזכירו קבלת אחריות כלל, אף לא בעל-פה — הרי אנו דנים כאילו אמרו כן בפירוש והיה צריך להיכתב בשטר והסופר השמיטו. (רשב"א ר"ן ועוד).

גם למאן דאמר 'שעבודא דאורייתא', משמע שהשעבוד חל רק משום שהלווה שיעבד נכסיו, אבל לא שהתורה שיעבדה ממילא [מלבד במלוה הכתובה בתורה]. ומשום שאין אדם משליך מעותיו בחנם, ודאי דעתו לשעבד אף אם לא אמר זאת בפירושו (עפ"י חו"א ב"ק טו, ג).

ב. שטר מכר שאין בו קבלת אחריות של המוכר, אם באו בעלי חובות וטרפו הנכס מן הלוקח — אין לו על המוכר אלא תרעומת בלבד, אבל אין המוכר חייב לפצותו כלום. כן הורה שמואל — שאין אומרים 'אחריות טעות סופר' אלא בשטר חוב, שאין אדם משליך מעותיו בכדי, משא"כ במכר, עשוי אדם לקנות קרקע על הספק שמא לא יטרפו ממנו או יטרפוה לאחר זמן רב ובינתים הוא אוכל פירות. וכיון שלא פירש הדבר בשטר, אין לו תביעה.

דוקא בטריפת בעלי חובות, אבל אם הוברר שהיתה הקרקע גזולה — חוזר הקונה על המוכר וגובה דמיה, ואפילו מנכסים משועבדים, כי כיון שמקחו מקח טעות, הרי נעשה כשטר הלואה שאחריות — טעות סופר. אלא אם כן פירש לא שמוכר שלא באחריות (תוס', ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א והריטב"א).

ויש חולקים וסוברים ששטר ללא אחריות דינו כאילו פירש שאינו מקבל אחריות, ואפילו נמצאת שאינה שלו אינו חוזר על המוכר (כן מובא ברמב"ן ורשב"א מ"ש מפרשים). וכן הביא הריטב"א מהראב"ד ועוד. ובספר גידולי שמואל דייק מרש"י (בע"ב ד"ה מאי לאו) שחולק. [בזה מדויקת לשון רש"י להלן עב סע"א]. ונראה מצד הסברא שאם הוברר שהמוכר ידע ושתק וכל שכן כשבעצמו גזלה — ודאי חייב. לא נחלקו אלא כשלא ידע.

ואולם הסיק רבא להלכה (טו): שאף בשטר מכר אחריות טעות סופר, כבשטר חוב. (וכן דעת רב. רשב"א).

ג. אמר שמואל: שבח (= זכות גביה ללוקח מהמוכר את השבח שהשביחה השדה שנטרפה ממנו), שפר (= גביה ממיטב נכסי המוכר) ושעבוד (= שמשעבד המוכר את נכסיו למכירה זו, אם יטרפוה) — צריך להימלך. ואם לא נמלך במוכר מתחילה, לא יכתבם. (ואם נמלך בשעבוד ולא נמלך בשבח ובשפר, לא יכתוב שבח ושפר. ואין לו ללוקח אלא זכות גביה מן הבינונית וכסכום הקרן בלבד, לא שבח ולא עידיה. עפ"י רש"י).

אף על פי שאמר לו לסופר או לעדים לכתוב לו שטר בכל זכות ובכל יפויי כח שבועולם, אעפ"כ אין לו לסופר לכתוב דברים אלו ללא שישאל את המוכר בפירושו. ואולם אם המוכר אמר ללוקח בשעת המכר בפני עדים שמקבל עליו אחריות וגביית שבח ומעידית, אין צריך להימלך בשעת כתיבה. (ריטב"א).

להלכה הסיק רבא (טו): שאין צריך להימלך על אחריות ולא על השבח.

וכן כל דבר שהוא מקובל לכתבו ולספחו לאחריות, אין צריך להימלך. ואם אינו נוסח רגיל — אין ראוי לכתוב אלא ברשות (עפ"י בעל העיטור; שו"ת רשב"ש עו).

דפים יד — טו

לה. ראובן שמכר שדה לשמעון — מה הדין במקרים הבאים?

א. בא בעל חוב של המוכר לטרוף השדה — האם יכול ראובן לדון עם בעל החוב, או שמא יכול הלה לומר לו לאו בעל דברים ידידי את?

ב. יצאו עוררים על הקרקע מתחילה — האם יכול לחזור בו מהמכירה?